

Voor dit verstellen der bewustzijns-grens is in onzen tijd een zeer groote vitaliteit van den geest noodig. Waarom? Omdat de ontwikkeling der schilderkunst zich, in de XXe eeuw, kenmerkt door eene toenemende snelheid van tempo. De menschheid, die in elk tijdvak, — de geschiedenis bewijst het ons, — achter de Kunst aankomt, inplaats van naast haar, bezit te weinig geestelijke vitaliteit en is te behoudzuchtig in betrekking tot de traditioneele opvatting van de schilderij, om haar kunstbewustzijnstempo evenredig te maken aan het kunstontwikkelingstempo.

De Kritiek, die er op uit moest zijn het bevattings-tekort bij het publiek aan te vullen, staat, zoo niet dikwijls veel lager, met het publiek op één lijn en beweegt zich wanhopig binnen de perken van een oud en betrekkelijk waardeloos geworden, kunstbewustzijn. In den tusschentijd dat de Kritiek haar tekort aan kunstbewustzijn tracht aan te vullen bij de kunstenaars, — o paradie! was de Kritiek niet bestemd den kunstenaar op te voeden of te leiden inplaats van andersom? — zou zij, eerlijkheidshalve op moeten houden, kunstwerken te bespreken, waarvan de aesthetische waarde *buiten* haar bewustzijns-grens ligt. \*)

## IX

De verschillende kunstuitingen: Kubisme, Futurisme, Expressionisme enz., zijn slechts verschillende vormen van één nieuw beeldend bewustzijn. Ze behooren alle als één geheel tot de Kunst van onzen tijd en hebben alle hun aandeel aan den stijl die voor ons ligt en waarin wij onmerkbaar overgaan, den monumentaal-beeldenden stijl, die slechts hierin van den middeleeuwschen zal verschillen, dat het bewustzijn van het wezen van het Universum of God den Vader, een anderen vorm voortbrengt, — zoo gij wilt een „abstracten” of „rein-geestelijken”, — om de menschheid door schoonheid te ontroeren en te verbinden.

Het is opmerkelijk hoe, van af de neo-klassieke, documenteele schilderkunst (1800) tot aan het Expressionisme, — wij kunnen met een

\*) Er is thans ontegenzeggelijk eene kentering in de openbare kritiek waar te nemen. Deze ommekeer openbaart zich in *het overnemen der terminologie* der moderne beelding. (v. D. 1917).